

ΑΙ ΠΕΡΙ ΑΥΤΑΡΚΕΙΑΣ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΩΝ ΓΑΛΛΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΩΝ (*)

Ἡ δημοσίευσίς τῶν συζητήσεων τοῦ ἑτησίως συνερχομένου συνεδρίου τῶν οἰκονομολόγων τῆς γαλλικῆς γλώσσης προσπορίζει διττὴν ὠφέλειαν εἰς τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὴν οἰκονομικὴν: ἅφ' ἑνὸς τοὺς καθιστᾷ ἐνημέρους τῶν ἀντιλήψεων καὶ τῶν τάσεων, αἱ ὁποῖαι ἐπικρατοῦν ὅσον ἀφορᾷ τὰ μᾶλλον ἐπίκαιρα οἰκονομικὰ θέματα εἰς τρεῖς χώρας, ὅπου ἡ ἐπιστημονικὴ καλλιέργειά των εἶναι ἰδιαιτέρως ἔντονος (Γαλλία, Βέλγιον, Ἑλβετία), ἅφ' ἑτέρου δὲ δίδει εἰς αὐτοὺς πλήρη εἰκόνα τῶν ὑπὸ συζήτησιν θεμάτων, τὰ ὁποῖα ἐρευνῶνται ἀπὸ πολλαπλῆς πλευρᾶς καὶ κατὰ τρόπον διαλεκτικόν, οὕτως ὥστε ὁ ἀναγνώστης νὰ βλέπῃ εἰς τὸ αὐτὸ βιβλίον ἀπόψεις ἐκ διαμέτρου ἐνίοτε ἀντιθέτους ἐπὶ τοῦ ζητήματος, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἰς ἀτομικὴν μελέτην εἶναι σχεδὸν πάντοτε ἀδύνατον—οἷα—δήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ἀντικειμενικότης τοῦ τρόπου τῆς ἐκθέσεως καὶ ἡ ἀμεροληψία τοῦ συγγραφέως.

Ἀπὸ τὰ δύο θέματα ποὺ συνεζητήθησαν εἰς τὸ συνέδριον τοῦ 1936 δὲν ὑπάρχουν ἐπικαιρότερα: αὐτάρκεια, συντεχνιακὸν κράτος.

Ἐπὶ τοῦ πρώτου ἡ συζήτησις ἤρχισε μὲ μίαν εἰσήγησιν τοῦ κ. A. Landry, ἡ ὁποία δὲν στερεῖται ἐνδιαφέροντος ὥς πρὸς τὸ θεωρητικόν της μέρος. Δὲν προσάγει βεβαίως νέα στοιχεῖα εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ θέματος, ἡ ἀντικειμενικότης της ὅμως εἶναι ἀξιοσημείωτος καὶ ἡ προσπάθεια, μὲ βάσιν τὴν οἰκονομικὴν «χρησιμότητα», γραφικῆς παραστάσεως τῶν συνεπειῶν μιᾶς πολιτικῆς αὐταρκείας δὲν εἶναι ἀτυχής—καίτοι ἡ διάκρισις, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ εἰσηγητὴς φαίνεται νὰ ἀποδίδῃ βασικὴν σημασίαν, μεταξὺ ἐξαγωγῶν τελευταίας χρησιμότητος (*exportations marginales*) καὶ ἐξαγωγῶν ἀναγκαίων, τῶν δευτέρων πλησσομένων κατ' ἀνάγκην μετὰ τὰς πρώτας καὶ οὐχὶ ἀπαραιτήτως εἰς τὴν περίπτωσιν χώρας ἐφαρμοζούσης τοιαύτην πολιτικὴν, δὲν ἐμφανίζεται πλαισιουμένη ἀπὸ πολλὴν λογικὴν ἀναγκαιότητα μέσα εἰς τὴν ὅλην του θεωρητικὴν ἀνάπτυξιν ἐπὶ τοῦ ὅτι δὲ δὲν δικαιολογεῖται ἀπὸ τὴν σύγχρονον πραγματικότητα οὐδεμία, νομίζομεν, εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ἀντίρρησις.

Ὅπως δὲ ἦτο, ἐὰν ἐξαιρέσῃ κανεὶς τοὺς κ. κ. Rappard καὶ Byé, οἱ ὁποῖοι καὶ αὐτοὶ παρεμπιπτόντως μόνον διετύπωσαν θεωρητικὰ παρατηρήσεις, ὅλοι οἱ λοιποὶ σύεδροι ἀπέφυγαν ἢ μάλ-

(*) Travaux du Congrès des Economistes de la langue française 1936. L'Autarcie. — La corporation devant la doctrine et devant les faits. — Paris. (Les Editions Domat - Monchretien 1936).

λον ἀπηξίωσαν νὰ εἰσέλθουν εἰς συζήτησιν τοῦ θεωρητικοῦ μέρους τῆς εἰσηγήσεως· τόσον τὸ θέμα ἐθεωρήθη κυρίως πολιτικοῦ χαρακτῆρος.

Ἡ διατύπωσις τοῦ ὁρισμοῦ τῆς αὐταρκείας δὲν παρέχει καμμίαν δυσχέρειαν: αὐτάρκεια εἶναι ἡ κατάστασις μιᾶς χώρας ἡ ὁποία οἰκονομικῶς ἀρκεῖται εἰς ἑαυτὴν ἢ μᾶλλον τὸ καθ' ἑστώς ὅφ' ἡ μία χώρα τείνει νὰ φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον ὥστε οἰκονομικῶς νὰ ἀρκεῖται εἰς ἑαυτήν· διότι ἂφ' ἑνὸς μὲν πρόκειται περὶ καταστάσεως ἡ ὁποία δὲν ἐπιβάλλεται ἀπὸ σαφῶς οἰκονομικὴν ἀναγκαιότητα, ἀλλὰ δημιουργεῖται δι' ἠθελημένων προσπαθειῶν, ἂφ' ἑτέρου δὲ οὐχὶ περὶ καταστάσεως κυρίως εἰπεῖν ἀλλὰ περὶ τάσεως πρὸς μίαν τοιαύτην κατάστασιν, ἡ ὁποία πάντως εἰς οὐδεμίαν πολιτισμένην χώραν ἔχει ἐντελῶς πραγματοποιηθῇ. Ἐν τούτοις κατὰ τὴν συζήτησιν ἐπεκράτησεν ἐπ' ἀρκετὸν ἄποια σύγχυσις μεταξὺ αὐταρκείας καὶ προστατευτισμοῦ, τὴν ὁποίαν διέλυσεν ὁ κ. Oualid μὲ μίαν σειρὰν εὐστοχωτάτων παρατηρήσεων. Καὶ αἱ δύο βεβαίως ἔννοιαι ἔχουν κοινὸν γνῶρισμα τὴν ἰδέαν ὅτι τὸ ἐθνικὸν κράτος ἀποτελεῖ οἰκονομικὴν μονάδα, ἡ ἀνάπτυξις τῆς ὁποίας ἀπαιτεῖ ἐναρμόνισιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν δυνάμεων τῆς· διαφέρουν ὅμως κατὰ τὴν ἔκτασιν: διότι ἐνῶ ὁ προστατευτισμὸς — στενωτέρα ἔννοια τῆς αὐταρκείας — τείνει ἀπλῶς εἰς τὸ νὰ προασπίσῃ προσωρινῶς τὴν εἰς ὠρισμένους τομεῖς τῆς παραγωγῆς ἀνέλιξιν τῶν δυνατοτήτων μιᾶς χώρας κατὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ συναγωνισμοῦ, ἡ αὐτάρκεια ἀναφέρεται εἰς ὅλην τὴν οἰκονομίαν καὶ φιλοδοξεῖ μίαν πλήρη καὶ ὀριστικὴν χεῖραφέτησιν ἀπὸ πάσης οἰκονομικῆς ἐπικοινωνίας μὲ τὸ ἐξωτερικόν. Κατὰ συνέπειαν, διαφέρουν καὶ ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν προστατευτισμὸς καὶ αὐτάρκεια: ὁ πρῶτος ἀποτελεῖ ἓνα μέσον προσωρινῆς — θεωρητικῶς — διαρκείας καὶ ὅχι μόνον ἀποδέχεται τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον, ἀλλὰ καὶ δείκνυται ἐξαιρετικῶς εὖνους πρὸς τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον, ἐνῶ ἡ αὐτάρκεια ἔχει ὡς ἰδεῶδες τὴν κατάργησιν αὐτοῦ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου θεωροῦσα, εἰς τὴν ἀκραιφνῇ μορφήν τῆς, βλαθεράν καὶ αὐτὴν τὴν ἐξαγωγήν. Ἀνέφερε δὲ σχετικῶς ὁ εἰσηγητὴς Landry τὸ παράδειγμα τοῦ Ferdinand Fried «Autarkie» (1932), ὁ ὁποῖος ὑπεραμυνόμενος τῆς αὐταρκείας ἀποκρούει τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον ὡς συντελεστικὸν δημιουργίας δεσμῶν ἐξαρτήσεως τῆς περὶ ἧς πρόκειται χώρας ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἡ αὐτάρκεια εἶναι βεβαίως νοητὴ ὅχι μόνον ὡς ὀλική, ἀλλὰ καὶ ὡς μερικὴ. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἀφορᾷ ὠρισμένους κλάδους τῆς παραγωγῆς καὶ τότε ὁ προστατευτισμὸς — ὀριστικὸν πλέον μέσον καὶ ἐπιτεινόμενον μάλιστα εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων ὁσημέραι — εἶναι ἀναντιρρήτως ἐπαρκὴς πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ. Τὰ παραδείγματα ἄλλως τε πραγματοποιήσεως μερικῆς αὐταρκείας εἶναι ἄφθονα. Τῆς ὀλικῆς ὅμως αὐταρκείας ἡ πραγματοποίησις εἶναι ἐπιβεβλημένη; Καί, ἂν εἶναι ἐπιβεβλημένη, εἶναι δυνατὴ;

Ἡ φιλελευθέρα άτομιστική σχολή ἐξακολουθεῖ ἀκόμη καὶ σήμερον νὰ ἀσκεῖ ἐπὶ τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τῶν θεωρητικῶς ἀσχολουμένων μὲ τὴν οἰκονομικὴν μίαν γοητείαν ἀκαταγώνιστον. Θὰ ἦτο λοιπὸν πραγματικῶς ἐκπληκτικὸν ἐὰν εἰς τὴν συνάθροισιν αὐτὴν ἤκούοντο εὐμενῶς ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς ὀλικῆς αὐταρκειάς. Τὸν κ. Fromot, ὁ ὁποῖος ἐτόλμησε, μὲ πολλὴν δειλίαν ἄλλως τε, νὰ ἐκφράσῃ τὴν γνώμην ὅτι ἡ τυχὸν πραγματοποίησις τῆς αὐταρκειάς, ἐὰν ἐμείωνε τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἐμπορευμάτων, θὰ συνετέλει ὅμως εἰς τὸ νὰ ἐνταθῇ ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν ἰδεῶν (διότι χωρὶς ἀνταλλαγὴν τεχνικῶν γνώσεων ἢ ὀργάνωσις τῆς αὐταρκειάς εἶναι ἀδύνατος) καὶ συνεπῶς ὁ πολιτισμὸς μᾶλλον θὰ ὠφελεῖτο ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τὸ ὁποῖον πάντοτε τελικῶς θὰ ἦτο μίον «οἰκονομία τῆς προσπαθείας», ἀπηξίωσαν ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου οἱ σύεδροι οἰασδὴποτε ἀπαντήσεως· ὁ δὲ κ. Maunier, ὁ ὁποῖος ἔκαμε διάκρισιν μεταξὺ «ἐθνικῆς αὐταρκειάς» καὶ «αὐτοκρατορικῆς αὐταρκειάς» ἀφήσας τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἐὰν ἀποκρούῃ τὴν πρώτην θεωρεῖ σκόπιμον καὶ ἐπιθυμητὴν τὴν δευτέραν καὶ ἔδειξε μεγαλυτέραν κατανόησιν τῆς σημασίας τῆς ἐπιδράσεως τῶν μὴ οἰκονομικῶν συντελεστῶν ἐπὶ τῆς σημερινῆς ὀργάνωσεως τῆς οἰκονομίας τοῦ κόσμου τονίσας τὴν κοινωνιολογικὴν ἐξήγησιν τῶν σήμερον διεθνῶς ἐπικρατούντων εἰς τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν τῶν κρατῶν ρευμάτων, προεκάλεσε τὴν γενικὴν ἀντίθεσιν. Ὡς πρὸς τὰς περὶ «αὐτοκρατορικῆς αὐταρκειάς» ὅμως ἰδέας τοῦ ὀρθῶς τῷ παρετηρήθη, μεταξὺ ἄλλων, ὅτι δὲν φαίνονται πραγματοποιήσιμοι ἔστω καὶ μόνον διότι ἀποκρούουν παρομοίαν οἰκονομικὴν ὀργάνωσιν αἱ ἀποικίαι καὶ αἱ αὐτοκυβέρνητοι κτήσεις, ἐκ τῶν ὁποίων μάλιστα αἱ τελευταῖαι τείνουν ὁλονέν καὶ ἀδιαλακτικότερον πρὸς μίαν ἀνεξάρτητον οἰκονομικὴν ὀργάνωσιν.

Ἐὰν ὅμως ἡ αὐτάρκεια δὲν ἡμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ἐπιβεβλημένη ἀπὸ τοὺς μὴ δυναμένους νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν ὀργάνωσιν τῆς διεθνούς οἰκονομίας εἰμὴ κατὰ τὴν γεωγραφικὴν διαίρεσιν τῆς παραγωγῆς καὶ τοὺς τιθεμένους ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἐπ' αὐτῆς στηρίξεως τῆς εἰρήνης, θὰ ἦτο ἴσως σήμερον ὑπερβολικὸν νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι εἶναι ἡ πραγματοποίησις τῆς καὶ τεχνικῶς ἀδύνατος. Ὁ κ. Oualid μάλιστα ὑπεστήριξεν ὅτι εἶναι ἀσφαλῶς δυνατὴ ἡ αὐτάρκεια κατόπιν τῶν ἐπιτευχθεισῶν καὶ ἀναμφιβόλως ἐπιτευχθεισομένων, μὲ τὸν ταχὺν ρυθμὸν τῶν συγχρόνων ἐφευρέσεων, προόδων τῆς τεχνικῆς· ἀφοῦ δὲ ἀνέφερε διάφορα παραδείγματα ἐπιτεύξεως αὐταρκειάς ὠρισμένων χωρῶν εἰς ὠρισμένα προϊόντα δι' ὑποκαταστάσεως ἀντιστοίχου χρησιμότητος κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι «δὲν ὑπάρχει καμμία φυσικὴ, μοιραία, ἐκ θείας προνοίας διαίρεσις τῆς ἐργασίας». Βεβαίως, ἡ δυνατότης αὕτη τῆς αὐταρκειάς ὑπάρχει διὰ τὰς χώρας μεγάλης ἐκτάσεως, φυσικοῦ πλούτου καὶ πληθυσμοῦ· ἡ δυνατότης ὅμως αὕτη ἀκριβῶς ἐνθαρρύνει καὶ τὴν πανταχοῦ σημειουμένην τάσιν πρὸς τὴν αὐτάρκειαν, πρὸς τὴν ὁποίαν ὠθοῦν ὅχι μόνον λόγοι πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοί, ἀλλὰ καὶ οἰκο-

νομικοὶ καὶ κοινωνικοὶ: ἡ σημασία τοῦ νομισματικοῦ παράγοντος εἶναι γνωστή, ὁ ὑπερπληθυσμὸς δὲ καὶ ἡ ἀνεργία εἶναι φαινόμενα τὰ ὁποῖα καὶ μόνον τῶν θὰ ἤρκουν, εἰς σημαντικὸν μέτρον, νὰ ἐξηγήσουν τὴν γενίκευσιν τῆς τάσεως αὐτῆς.

Ἐφ' ὅσον ὁμως ἡ πραγματοποίησις τῆς εἰδικευμένης οἰκονομίας ἦτοι τοῦ εἰς τὴν παραγωγὴν ἰδεώδους τῆς φιλελευθέρου σχολῆς, ἢ τοῦ ἰδεώδους τῆς σχολῆς τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου (*libre-échange*) φαίνεται τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἐνέφικτος, ἡ δὲ αὐτάρκεια ἀποκρούεται ὡς σύστημα ὠλοκληρωμένον ὑπὸ πάντων, μόνον διέξοδος ἀπὸ τὴν σημερινὴν κατάστασιν εἶναι ἡ ἀναζήτησις ἐνδιαμέσων λύσεων, τὴν ὁποίαν ὑπαινίχθη ὁ κ. De Brouckère· καὶ αἱ ἐνδιάμεσοι αὐταὶ λύσεις δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ προσλάβουν τὴν μορφὴν μιᾶς συνδιαλλαγῆς μεταξὺ εἰδικευμένης καὶ συνθέτου οἰκονομίας, ὡς καὶ ἡμεῖς πάντοτε ὑπεστηρίξαμεν. Τὴν μορφὴν αὐτὴν κανεὶς ἴσως δὲν θὰ ἠδύνατο ἀσφαλῶς νὰ προσχεδιαγραφήσῃ: τὸ ἐὰν ἡ συνδιαλλαγή θὰ ἐγίνετο πρὸς ταύτην μᾶλλον τὴν κατεύθυνσιν ἢ ἐκείνην θὰ ἐξηρτᾶτο ἀπὸ ποικίλους παράγοντας, ὁ βαθμὸς τῆς συμβολῆς τῶν ὁποίων εἶναι δυσπρόβλεπτος. Πάντως τοιαῦται λύσεις (εἰς τὰς ὁποίας εἶναι περιττὸν νὰ προστεθῇ ὅτι τὰ μικρότερα κράτη ἔχουν τὸ μεγαλύτερον συμφέρον) προϋποθέτουν, ὅπως παρετήρησε καὶ ὁ κ. De Brouckère, «σημαντικώτερον βαθμὸν διεθνoῦς ἐλέγχου», ὅπερ ἀπλούστατα σημαίνει ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς εἰρήνης καὶ τὸ πρόβλημα τῆς διεθνoῦς οἰκονομικῆς ὁργανώσεως εἶναι δύο ὅψεις — καίτοι ὅχι καὶ αἱ μόναι — τοῦ αὐτοῦ πράγματος καὶ ὅτι τὸ ἐν κατ' ἀνάγκην προσδιορίζεται ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Ἡ ἐπὶ τῶν συντεχνιῶν συζήτησις διεξήχθη ἐπὶ τῇ βάσει εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως τοῦ κ. De Leener, ὁ ὁποῖος προσεπάθησε νὰ σκιαγραφήσῃ εἰς τριάντα πέντε σελίδας ὅλας τὰς σχετικὰς θεωρίας καὶ τὰς πραγματοποιήσεις ἢ ἀποπείρας πραγματοποιήσεως πρὸ καὶ ἰδίως μετὰ τὸν πόλεμον, προθὰς ἐν τέλει καὶ εἰς σύντομον κριτικὴν θεωριῶν καὶ πραγματοποιήσεων. Μὲ πέντε κυρίως θεωρητικὰς συλλήψεις ἡσχολήθη: τὴν τοῦ de la Tour du Pin, τὴν τῆς παπικῆς ἐγκυκλίου *Quadragesimo Anno*, τὴν τοῦ φασισμού ἐν γένει, τὴν τοῦ Μανοϊλέσκου καὶ τὴν τοῦ De Michelis· ἐξετάζει δὲ τὰς προσπάθειας πραγματοποιήσεως συγκεντρῶν τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου εἰς τὴν αὐστριακὴν ἐμπειρίαν (νόμος τῆς 15 Μαρτίου 1883 καὶ σύνταγμα τῆς 1ης Μαΐου 1934), τὴν φασιστικὴν καὶ τὴν πορτογαλικὴν.

Ἀντιθέτως πρὸς τὴν αὐτάρκειαν, ὁρισμὸς τῆς συντεχνίας ἱκανοποιῶν ὅλας τὰς περὶ αὐτῆς ἀντιλήψεις δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ διατυπωθῇ. Κατὰ τὸν Μανοϊλέσκου π. χ. «ἡ συντεχνία εἶναι ὁργάνωσις συλλογικὴ καὶ δημοσία ἀποτελουμένη ἀπὸ τὴν ὁλότητα τῶν (φυσικῶν καὶ νομικῶν) προσώπων, ὅσα ἐκτελοῦν μαζὶ τὴν αὐτὴν ἐθνικὴν λειτουργίαν καὶ ἔχουν σκοπὸν νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἄσκησιν τῆς λειτουργίας ταύτης ἐν τῷ ἀνωτέρῳ συμφέροντι τοῦ ἔθνους διὰ κανόνων δικαίου ἐπιβαλλομένων τοῦλάχιστον εἰς τὰ μέλη της»· κατὰ

τὸν Μουσολίνι αἱ συντεχνίαι «εἶναι τὸ ὄργανον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ κράτους πραγματοποιεῖ τὴν ὁλοκληρωτικὴν ὀργανικὴν καὶ ἐνωτικὴν πειθαρχίαν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων ἐπὶ σκοπῷ ἀναπτύξεως τοῦ πλούτου, τῆς πολιτικῆς δυνάμεως καὶ τῆς εὐημερίας τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ». Κατὰ τὴν καθολικὴν ἀντίληψιν σκοπὸς τῆς συντεχνίας εἶναι ἡ κοινωνικὴ εἰρήνη «διὰ τῆς ὑποκαταστάσεως εἰς τὴν πάλιν τῶν τάξεων ἐνὸς καθεστῶτος ἐπαγγελματικῆς ἱεραρχίας ἐξασφαλίζουσας εἰς ὅλους δικαίαν ἐκπροσώπησιν καὶ πραγματικὰς ἐγγυήσεις». Ὅπως τίθεται ὁμως ἀνωτέρω τὸ ζήτημα, εἰς μίαν ἀτμόσφαιραν ἠθικῆς οὐδετερότητος καὶ πρακτικοῦ ὕλισμοῦ, ὅπως π. χ. ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ, εἶναι κίνδυνος νὰ ἐπαυξήσῃ μᾶλλον ἢ συντεχνιακὴ ὀργάνωσις τὴν ἀναρχίαν παρὰ νὰ ὑποκαταστήσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν τάξιν· διὰ τοῦτο μακρὰν τοῦ ν' ἀποτελῇ κατάστασιν δυναμένην ἐπωφελῶς νὰ δημιουργηθῇ δι' ἀπλῆς νομοθετικῆς ἐπιταγῆς, ἢ συντεχνιακὴ ὀργάνωσις δὲν εἶναι πραγματοποιήσιμος, ἐὰν δὲν τῆς ἐμφυσηθῇ ψυχὴ ἀνωθεν. Εἶναι λοιπὸν εὐεξήγητον, ὅτι οἱ θιασῶται αὐτῆς ἐπικαλοῦνται τὴν πίστιν περισσότερον ἢ ἀπευθύνονται πρὸς τὴν νόησιν. Ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ ἀπαιτοῦν, προϋποθέτουν ἢ ὠθοῦν πρὸς ἓν αὐταρχικὸν καθετῶς. Ἀλλως τε, καθὼς παρατηρεῖ ὁ Μανοῖλέσκου, ἐὰν ἡ κοινωνικὴ ἰσορροπία ἐπιτευχθῇ δι' ὀργανώσεως ὅπως ἡ συντεχνιακὴ, τὰ κόμματα ἀποψιλοῦνται πλέον πάσης λειτουργίας ἐφ' ὅσον παύουν ν' ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἰσορροπίας μεταξὺ ἐπαναστάσεως καὶ ἀντιδράσεως, ἢ ὁποία ἐδικοιολόγει τὴν ὑπαρξίν των.

Τὸ συντεχνιακὸν ἰδεῶδες ἀποτελεῖ σήμερον μίαν τριπλὴν ἀντίδρασιν: πρῶτον ἐναντίον τοῦ ταξικοῦ ἀνταγωνισμοῦ, ὁ ὁποῖος μετὰ τὸν πόλεμον ἐξεδηλώθη κατὰ τρόπον διασπαστικὸν τῆς κοινωνικῆς ἐνότητος· δεύτερον, κατὰ τοῦ φιλευθερισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐγέννησε τὴν ἀναρχίαν, καὶ τρίτον κατὰ τῆς παντοδυναμίας τοῦ κράτους. Φυσικὰ καὶ αἱ τρεῖς αὐταὶ μορφαὶ δὲν εἶναι ἐκδηλώσεις τῆς αὐτῆς τάσεως· τοῦτο ὁμως ἀκριβῶς ἐνίσχυσε ἔτι μᾶλλον τὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν διάδοσιν τῆς ἰδέας τῆς συντεχνιακῆς ὀργανώσεως, ἢ ὁποία ἀποτελέσασα σκοπὸν ἢ ἓνα ἐκ τῶν σκοπῶν περισσοτέρων τῆς μιᾶς πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν κινήσεων τείνει πλέον νὰ λάβῃ ἓνα μυστικιστικὸν χαρακτῆρα.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀνωτέρω τριπλῆς διακρίσεως τῶν προσπαθειῶν τῶν συγκλινουσῶν πρὸς τὴν συντεχνιακὴν ὀργάνωσιν ἔγινε κυρίως ἡ ἐπὶ τοῦ θέματος συζήτησις τοῦ συνεδρίου. Φυσικὰ, ἐπεκράτησε κατ' αὐτὴν τὸ πνεῦμα τὸ ὁποῖον διεῖπε καὶ τὴν συζήτησιν τοῦ πρώτου θέματος. Διεκρίθησαν καὶ πάλιν διὰ τὴν συμβολὴν των εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος ὡς ἐθνικὴ μὲν ὁμὰς ἡ βελγικὴ, ἐκ τῆς ἐλθετικῆς ὁ κ. Rappard καὶ ἐκ τῆς γαλλικῆς οἱ κ. κ. Oualid, Lescure, Pîrou καὶ Rueff. Τὸ κατ' ἀρχὴν συμπέρασμα τῶν συνεδρῶν συνοψίζεται, νομίζομεν, ἀρκετὰ πιστῶς εἰς τὴν ἀκόλουθον παρατήρησιν τοῦ τελευταίου: «Λησμονεῖται πάντοτε ὅσάκις γίνεται

συζητήσεις περί συντεχνίας, ὅτι δὲν πρόκειται περί τοῦ ἐὰν θὰ τεθῇ τάξις ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἀταξία, ἀλλὰ περί τοῦ ἐὰν θ' ἀντικατασταθῇ ἐν ὄργανον τάξεως, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ μηχανισμὸς τῶν τιμῶν, δι' ἄλλου ὀργάνου τάξεως, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ σχέδιον. Πρόκειται περί τοῦ ἐὰν ἡ συνειδητὴ ὀργάνωσις εἶναι ὀργάνωσις καλυτέρα ἀπὸ ἐκείνην, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ τὸν μηχανισμόν τῶν τιμῶν». Καὶ γενικὴ μὲν ἦτο ἡ γνώμη ὅτι ἐὰν ἡ συντεχνία ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ της τοῦ οἰκονομικοῦ, ὁ ὁποῖος οὐσιαστικῶς δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὴν συμπεφωνημένην (περιωρισμένην) παραγωγὴν καὶ τὰς συμπεφωνημένας (ὑψηλὰς) τιμὰς, θυσιάζεται πλέον ἢ πρόοδος ἀσφαλῶς. Ἐκολούθησαν βέβαια καὶ ἀπόψεις ὡς ἡ ἐπομένη τοῦ κ. Dechesne, ἀλλὰ δὲν εἶχον πολλὴν ἀπήχησιν: «Θέλομεν νὰ σώσωμεν τὴν πρόοδον, ἀλλὰ ἡμπορεῖ νὰ διερωτηθῇ κανεὶς ἐὰν ἡ πρόοδος δὲν εἶναι ὑπερβολικὰ ταχεῖα, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ κάτι τὸ ἀληθὲς εἰς τὴν τάσιν ὠρισμένων προσώπων νὰ ἐμποδίσουν τὸ νὰ γίνεται ἡ πρόοδος αὐτὴ κατὰ τρόπον τόσον ταχύ». Ὁ κ. Qualid μόνον ἐδέχθη, ὅτι ἡ συντεχνιακὴ ὀργάνωσις δὲν σημαίνει ἀναγκαστικῶς καὶ σταμάτημα τῆς προόδου, ὅπως δὲν ὑπῆρξεν ἀληθὲς τὸ κατὰ κόρον ὑποστηριζόμενον ἄλλοτε ὅτι θὰ ἀνεχαίτιζεν ἀναγκαστικῶς πᾶσαν πρόοδον ὁ προστατευτισμός: παράδειγμα αἱ Ἑνωμένοι Πολιτεῖαι, αἱ ὁποῖαι, ὅπως καὶ ἄλλαι ἄλλωστε ὑπερπροστατευτικαὶ χώραι, ἀποτελοῦν τὴν πρωτοπορείαν εἰς τὴν πρόοδον τῆς τεχνικῆς.

Τὸ ἐπιχείρημα πάντως τῶν συντεχνιῶν τοῦ μεσαίωνος, τὸ ὁποῖον προβάλλεται ἀπὸ μερικοὺς ἐκ τῶν θιασωτῶν τῆς συντεχνιακῆς ὀργανώσεως, κατεδείχθη ὅτι ὄχι μόνον δὲν εὐσταθεῖ, ἀλλὰ καὶ εἶναι δυνατὸν ν' ἀντιστραφῇ διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὑπὲρ τῶν ἀντιπάλων της. Πράγματι, ἀφ' ἐνὸς αἱ οἰκονομικαὶ συνθήκαι τοῦ μεσαίωνος εἶναι ἀνεπίδεκτοι συγκρίσεως πρὸς τὰς τῆς ἐποχῆς μας, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα τ' ἀποτελέσματα τῆς συντεχνιακῆς ὀργανώσεως κάθε ἄλλο ὑπῆρξαν παρ' ὅσον εἰδυλλιακὰ παρουσιάζονται ὑπὸ τινων. Διότι ὁ μεσαίων ἦτο μία περίοδος ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως στατική, ἐνῶ ἡ ἰδικὴ μας εἶναι περίοδος ἀναντιρρήτως δυναμικὴ· φυσικά, ἦσαν τότε αἱ συντεχνίαι στοιχεῖον τάξεως, ἀλλὰ τάξεως ἐν τῇ ἀκινήσει, τάξεως χωρὶς πρόοδον. Ἐπειτα, τὸ γεωγραφικὸν καὶ οἰκονομικὸν πλαίσιον τῶν συντεχνιῶν ἦτο τότε πολὺ περιωρισμένον, διότι δὲν περιελάμβανον οὔτε ὅλα οὔτε τὰ σπουδαιότερα ἐπαγγέλματα, οὔτε καὶ ὅλας τὰς πόλεις· συνεπῶς, ἡ οἰαδήποτε ἀποτελεσματικότης των δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προβάλληται ὡς ἐπιχείρημα ὑπὲρ μιᾶς συντεχνιακῆς ὀργανώσεως γενικῆς καὶ ἀπολύτου ἐκτεινομένης ἐφ' ὅλοκλήρου κράτους τοῦ σημερινοῦ τύπου. Ἐκτὸς ὅμως τούτου ὑπῆρχε κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν μεσαίωνα ταυτότης ἀντιλήψεων μεταξὺ τῶν μετεχόντων τῆς συντεχνίας· ὅτε ὅμως βραδύτερον ἤρχισε νὰ σημειοῦται ἡ τεχνικὴ πρόοδος ἦλθε, μαζὶ μὲ αὐτήν, καὶ ἡ ἀντίθεσις τῶν συμφερόντων καὶ ἡ διχόνοια, ἔπειτα δέ, κατὰ τὸν 15ον καὶ τὸν 16ον αἰῶνα αἱ κοινωνικαὶ συγκρούσεις προσέλαβον μίαν ὀξύτητα οὐχὶ ἀσθενεστέραν τῆς σημε-

ρινῆς ἐνῶ αἱ συντεχνίαι κατέστησαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὄργανα ὑποτεταγμένα εἰς τὸ κράτος. Ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ἄλλως; Ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο θὰ ἀπετέλει ἱστορικὴν κρίσιν ἀμφι-βόλλου βασιμότητος. Πάντως εἰς μίαν δυναμικὴν οἰκονομίαν, ὡς ἡ σημερινή, μὲ παράγοντας ἀνταγωνιζομένους δύναται νὰ λεχθῇ μὲ ἀσφάλειαν ὅτι γενικὴ συντεχνιακὴ ὁργάνωσις δὲν θὰ ἦτο ἐπω-φελῶς δυνατὴ χωρὶς ἰσχυρὸν κράτος — κράτος, πρὸς ὃ αἱ οἰκονομι-καὶ δυνάμεις νὰ εὐρίσκονται εἰς κατάστασιν ἐξαρτήσεως.

Διότι α) ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ πεδίου διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ὁ σκοπὸς τῆς συντεχνιακῆς ὁργανώσεως πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἰσχυρὸν κράτος, τὸ ὁποῖον νὰ δύναται νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν θέλησίν του εἰς ἣν περίπτωσιν ἢ ἀπ' εὐθείας συνεννόησις κεφαλαίου καὶ ἐργασίας δὲν καθίσταται ἐφικτή· ἡ δὲ περίπτωσις αὕτη ἀκριβῶς ὤθει διὰ τῆς συντεχνιακῆς ὁργανώσεως πρὸς ἔτι μεγαλυτέραν παντοδυναμίαν τοῦ κράτους, οὕτως, ὥστε ἡ ὑπόθεσις τῆς διὰ τῶν συντεχνιῶν ἀπο-συμφορήσεως τῶν ἀρμοδιοτήτων αὐτοῦ νὰ μὴ φαίνεται ἐπαληθεύ-σεως πιθανῆς· ἀφ' ἑτέρου, μὴ ὑπαρχούσης κρατικῆς ἐξουσίας ἀπο-φασισμένης νὰ ἐπιβληθῇ, ἡ ἔκφρασις τοῦ ὁργανωμένου συνόλου θὰ καθίστατο κατ' ἀνάγκην ὑποχειρία τῆς ἑτέρας τῶν ἀνταγωνιζομέ-νων δυνάμεων· β) ἐπὶ τοῦ κυρίως οἰκονομικοῦ πεδίου ἀπαιτεῖται καὶ πάλιν ἀπαραιτήτως κράτος ἰσχυρὸν, τὸ ὁποῖον νὰ εἶναι εἰς θέσιν κατὰ τὴν μεταξὺ τῶν δύο δυνάμεων ρύθμισιν τῶν τιμῶν καὶ τῶν ἐν γένει ὁρῶν τῆς παραγωγῆς νὰ προστατεύῃ ἐκάστοτε τὸν ὀλιγώτερον ἰσχυρὸν, ἀλλὰ κυρίως τὴν κατανάλωσιν, ἡ ὁποία, μὴ συνδικαλισμένη, μόνον ἐκπρόσωπον καὶ προστάτην ἔχει τὸ κράτος — καὶ κυριώτατα νὰ προστατεύῃ τὸ κράτος ἑαυτὸ ὡς ἂν ἡ συν-διαλλαγὴ τῶν συμφερόντων τῶν δύο δυνάμεων τείνῃ νὰ γίνῃ εἰς βάρος του, ὅπερ εἶναι πλέον ἢ συχνόν. Ὁ κ. Rueff ἀπαντῶν εἰς παρα-τήρησιν τοῦ κ. Oualid ὅτι «ἡ συντεχνία ἀναζητεῖ ἀκόμη ἑαυτήν», ἐτόνισεν ὅτι ἐκ τῆς πείρας του ἀπεκόμισεν ἕως τώρα τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ συντεχνία μᾶλλον «ἀναζητεῖ τὸ κράτος καὶ τὸ δυστύχημα εἶναι ὅτι σχεδὸν πάντοτε τὸ εὐρίσκει καὶ ἐπιτυγχάνει νὰ πορίζεται παρ' αὐτοῦ, διὰ καταχρηστικῆς καὶ σκανδαλώδους χρήσεως τῆς δημοσίας ἐξουσίας, τὸ μέσον νὰ ἀσκῇ τὰς δηρώσεις αὐτῆς». Ἐὰν δὲ ἡ διαπίστωσις αὕτη ἰσχύει ἐπὶ μιᾶς μερικῆς ἐντελῶς καὶ κατὰ προσέγγισιν τρόπον τινὰ ἐφαρμογῆς τῆς συντεχνιακῆς ὁργανώσεως ὡς ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου ἄλλως τε ὅ,τι θεωρεῖται, ἐν μέσῳ κοινοβουλευ-τικοῦ δὲ ἐκτραχηλισμοῦ, ἐφαρμογὴ αὐτῆς δὲν διακρίνεται σαφῶς ἀπὸ τὸν συνδικαλισμὸν ἀφ' ἑνὸς καὶ τὰς συνεννοήσεις μεταξὺ παρα-γωγῶν ἀφ' ἑτέρου, εἶναι κατὰ μείζοντα λόγον ἀληθὲς διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς συντεχνιακῆς ὁργανώσεως ὡς βάσεως τῆς ὅλης οἰκο-νομικῆς ὁργανώσεως τῆς πολιτείας.

Ἀλλὰ ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτάς, ὁ ἀπλοῦς κρατικὸς παρεμβα-τισμὸς ἢ ἡ διευθυνομένη οἰκονομία εἶναι, νομίζομεν, μορφαὶ ρυθμί-σεως τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος, αἱ ὁποῖαι, ἐὰν δὲν εἶναι ἰδεώ-δεις, εἶναι πάντως ἐν σχέσει πρὸς τὴν συντεχνιακὴν ὁργάνωσιν ὀλι-

γώτερον ἐπικίνδυνον πλὴν ἐὰν ἐπιβάλλεται ἡ τελευταία διὰ ν' ἀποτελέσῃ συμβουλευτικὸν ἀπλῶς ὄργανον αὐταρχικοῦ καθεστῶτος, ὅποτε εἶναι βεβαίως δυνατόν ν' ἀποθῇ ποιᾶς τινος χρησιμότητος τόσῳ μᾶλλον ἀξιοσημειώτου ὅσον ὡς ἐκ τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἐλευθέρως ἐκφράσεως τῆς γνώμης ἢ ἀπόστασις μεταξύ κυβερνώντων καὶ κυβερνωμένων συμβαίνει νὰ εἶναι μεγαλυτέρα.

Ν. Ι. ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
